

Запропонована система «Інноваційного ліфта» не орієнтована на сприяння еміграції висококваліфікованих українських фахівців і студентів до ЄС (як це може здаватися на перший погляд), навпаки, її ідея полягає в тому, щоб надати молоді можливість отримувати якісну освіту, нові знання, навички і практичний досвід ведення бізнесу на європейському ринку (збільшити присутність на яких так прагнуть українські виробники), не пориваючи зв'язків з Україною та її ринком, а, отже, застосовуючи їх на благо рідної країни.

Звісно, ризик неповернення українських громадян існує, але він існує у будь-якому випадку. Проте, навіть, якщо гіпотетично уявити, що усі молоді підприємці залишаться за кордоном, то це буде не більше 5—7 % населення (саме такий відсоток населення володіє здібностями до підприємницької діяльності), а, ураховуючи, нерозвиненість підприємницького менталітету, і того менше. Для того, щоб не допустити песимістичного сценарію для України необхідно не закривати кордони, а створювати в країні сприятливий інноваційний і діловий клімат, робити зважені та послідовні кроки у бік розвитку потужного промислового комплексу, аби висококваліфіковані фахівці поверталися з покращеними знаннями, свіжими підприємницькими ідеями, налагодженими партнерськими зв'язками з європейськими колегами та вкладали їх у розвиток української економіки та суспільства. Це лише збагатить Україну у довгостроковій перспективі. У цьому плані концепція «Інноваційного ліфта» є дійсно важливою, оскільки орієнтована, у тому числі на створення нових перспективних видів діяльності як основи інноваційного відновлення економіки України.

Може бути запропонований наступний Алгоритм «інноваційного ліфта» для поглиблення інтеграції університетської та академічної науки регіону з виходом на європейський науково-освітній простір: 1) створення Філії або лабораторії головного по проблемі інституту НАН України при відповідній кафедрі українського університету-партнера; 2) укладання Угоди про співпрацю з європейським (іноземним) університетом-партнером та спільна участь в європейських науково-освітніх грантових програмах для отримання фінансування; 3) забезпечення структурних підрозділів, що займаються дослідженнями у сфері розвитку високих технологій (зокрема, наприклад, нано- та біотехнологій) взаємодоповнюючим обладнанням; 4) забезпечення кадрами, стажування, наукові обміни (студентами, аспірантами, докторантами, науковцями, викладачами); 5) забезпечення додаткового фінансування шляхом залучення коштів європейських, національних та регіональних програм, місцевих бізнес-структур або через систему різноманітних фондів; 6) підготовка пропозицій до вироблення національних та регіональних стратегій «smart-спеціалізації» та диверсифікації енергопостачання інфраструктури ОТГ, традиційних галузей спеціалізації регіонів і міст країн-партнерів; 7) введення на фізичних та біологічних спеціальностях університетів-партнерів спецкурсів «Основи економіки та підприємницької діяльності», «Економіка нанотехнологій», «Економіка біотехнологій»; 8) забезпечення бізнес-інкубування малих підприємств і тиражування нано- і біорозробок на базі місцевих інкубаторів, наукових та технопаркових структур університетів-партнерів, в тому числі з використанням схеми франчайзингу.

*Ільницький Д. О.*, д.е.н.,  
професор кафедри  
міжнародної економіки  
ДВНЗ «Київський національний  
економічний університет  
імені Вадима Гетьмана»  
м. Київ, Україна

## **АКАДЕМІЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В СИСТЕМІ ЧИННИКІВ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІЙ**

**Ключові слова:** комерціалізація, стартап, акселератор, підзвітність, університет.

Концепція потрібної спіралі говорить про академічне підприємництво як одну з форм діяльності університетів у їх пошуку шляхів взаємодії з промисловістю, регіонами та владою щодо розв'язання актуальних проблем і викликів, реалізації потенціалу знань як складових третьої місії університетів. Наприклад, Дж. Стігліц наголошує, що в економіці знань система освіти в умовах конкуренції в ній має розвивати відчуття прийняття ризику, креативності [8]. МакФейл К. додає до цих ключових компетенцій підприємницький дух та готовність до змін [6]. Саме в цьому напрямку академічне підприємництво має розвиватись в Україні.

Студенти підприємницького університету є не лише наступним поколінням професіоналів, але й готуються стати підприємцями та засновниками компаній, для чого використовуються самі різноманітні програми з підприємництва та інкубування, нові освітні модулі, серед яких міждисциплінарні центри, наукові парки, академічні початкові компанії, інкубатори та венчурні компанії. Підприємницький університет також є одним з суб'єктів, який створює нові технології та їх трансфер, перетворюючись з одного з джерел нових ідей для існуючих фірм на джерело формування нових фірм, особливо в таких галузях як наука та інновації.

З одного боку, під ним розуміють комплекс зусиль університетів, спрямованих на сприяння комерціалізації на території університетського кампусу та навколишніх регіонів результатів наукових (прикладних і фундаментальних) досліджень та інших форм знань. З іншого — під академічним підприємництвом можна розглядати інвестування зусиль, часу та капіталу представників академічної спільноти як в масштабах внутрішнього академічного середовища, так і в масштабах регіону, країни чи міжнародного простору з метою отримання підприємницької вигоди чи соціально-економічного ефекту.

Незалежно від масштабів діяльності спільним для розвинених країн можна назвати загальне прагнення до активізації академічного підприємництва. У Великобританії близько половини університетських дослідників залучені до спільних та контрактних досліджень, консалтингу, а 12 % — академічного підприємництва, 22 % — патентування [3]. Вважається, що його масове впровадження бере початок з прийняття закону Бейя-Дола у 1980, який призвів до суттєвого зростання університетських патентування, ліцензування та творення стар-апів. Разом з тим, окремі університети, що сповідують принципи відкритої науки, відмовляються від привласнення результатів досліджень та прагнуть передати у суспільне користування, у тому числі шляхом поширення соціальних проектів. Кумулятивний характер результатів такої діяльності за роки дав університетам можливість сформувати значні за обсягами фінансові ресурси, що накопичуються у фондах ендавменту, та розвинути політики та практику управління підприємницькою діяльністю університетів та його працівників.

Визначення місця академічного підприємництва в системі чинників міжнародної конкурентоспроможності має як мікро-, так і макроекономічний виміри. Найбільшого поширення набуло вимірювання міжнародної конкурентоспроможності країн, в якому одним з індикаторів виступають показники, що пов'язані з академічним підприємництвом напряду чи опосередковано. Це обумовило включення його індикаторів до Індексу глобальної конкурентоспроможності, що складається Всесвітнім економічним форумом.

Університети виступають не лише активними учасниками розвитку національної підприємницької культури, але вони можуть сприяти створенню спін-офф шляхом забезпечення функціонування на інституційному рівні відповідних механізмів, а саме: зовнішнє співробітництво, урегулювання патентів, функціонування офісу трансферу технологій [4]. Однак створення академічних спін-офф також залежить від місцевого контексту, який включає як внесення необхідних факторів, так й специфічні політики розвитку підприємництва [1].

Намагаючись врахувати при розробці навчальних програм відповідно до вимог професійного досвіду в підприємницьких університетах все ж мають усвідомлювати тезу про те, що «навіть в еру глобалізації територіальні залежності та стратегії залишаються домінуючим фактором» регіонального розвитку [7]. Університети, готуючи випускників відповідно до потреб ринку праці, вимоги якого до компетенцій працівників є досить динамічними, мають закладати усвідомлення складності та різноманітності економічної діяльності.

Очевидно, що університетам, як власникам прав інтелектуальної власності, потрібне додаткове стимулювання їх підприємницької активності. Тому у Франції, Німеччині, Греції, Швеції та багатьох інших країнах держава та регіональні органи влади вживають зусиль щодо розвитку та заохочення академічного підприємництва. В США університети заохочуються до інновацій, адже національний ринок освітніх послуг є висококонкурентним, ймовірно саме тому американські університети очолюють практично всі рейтинги кращих університетів світу.

Управління інноваційною діяльністю потребує першочергового вирішення питання обліку та звітності. Наприклад, відомо, що якщо в США у 2000 році було створено близько 215 тис. малих фірм (стартапів), то у 2016 році їх було вже більше 240 тис., що створило 872 тис. нових робочих місць [9]. Забезпечення підзвітності академічного підприємництва може спиратись на приватні ініціативи та їх підтримку державними інституціями. Зокрема, компанія Блумберг у 2007 році запровадила монітор стартапів — (Bloomberg U.S. Startups Barometer) індекс, який за останні 12 місяців зріс на 77 %, а за 12 років майже у 10 разів та який вимірює:

- кількість випадків залучення коштів стартапами;
- обсяги залучених коштів;

- кількість нових випадків залучення коштів стартапами;
- кількість закриття старапів (поглинання, ліквідація, вихід на IPO).

Слід також усвідомлювати, що ліцензування патентів не є єдиною формою комерціалізації результатів діяльності працівників університетів, тому в контексті розвитку підприємницьких компетенцій академічних працівників та діяльності офісів трансферу технологій мають враховуватися всі можливості, у тому числі ті, що знаходяться за межами системи інтелектуальної власності [4]. Йдеться про консалтинг, соціальне підприємництво, розвиток культури підприємництва та університетську автономію.

Досвід Уругваю демонструє, що проблеми становлення підприємницьких університетів є актуальними для країн, що розвиваються, адже одночасно з вирішенням питання розвитку країни, університет постають перед викликами становлення економіки знань, розвитку не лише освітньої та дослідницької функцій, а й місцевого розвитку [2]. Хоча при цьому визнається брак ресурсів для одночасного реагування на всі виклики, в таких країнах роблять акцент на реалізацію основних, перших двох функцій системи вищої освіти.

### **Список використаних джерел**

1. Acosta M., Coronado D., Martnez M.A. Spatial differences in the quality of university patenting: Do regions matter? // *Research Policy*. — № 41. — 2012. — Pp.692—703.
2. Arocena R., Goransson B., Sutz J. Knowledge policies and universities in developing countries: Inclusive development and the «developmental university» // *Technology in Society*. 41. — 2015. — Pp. 10—20.
3. D'Este, P., Perkmann, M., Why do academics engage with industry? The entrepreneurial university and individual motivations // *The Journal of Technology Transfer*. 36. 2011. pp. 316—339.
4. Fini, R., Grimaldi, R., Santoni, S., Sobrero, M. Complements or substitutes? The role of universities and local context in supporting the creation of academic spin-offs // *Research Policy*. 40. — 2011. — Pp. 1113—1127.
5. Fini, R., Lacetera, N., Shane, S. Inside or outside the IP system? Business creation in academia // *Research Policy*. — 39(8). — 2010. — Pp. 1060—1069.
6. McPhail K. Where is the ethical knowledge in the knowledge economy? Power and potential in the emergence of ethical knowledge as a component of intellectual capital // *Critical Perspectives on Accounting*. — № 20. — 2009. — Pp. 804—822.
7. Oinas P., Lagendijk A.. Towards understanding proximity, distance and diversity in economic interaction and local development / In: Lagendijk, A., Oinas, P. (Eds.), *Proximity, Distance and Diversity. Issues on Economic Interaction and Local Development*. Ashgate, Hants, UK. 2005. pp. 307-331.
8. Stiglitz J. Public policy for a knowledge economy. London: Lecture at the Department for Trade and Industry and Centre for Economic Policy Research. 27.01.1999. URL: <http://www.worldbank.org/html/extdr/extme/jssp012799a.htm>.
9. United States Small Business Profile. SBA Office of Advocacy. 2018. URL: <https://www.sba.gov/sites/default/files/advocacy/2018-Small-Business-Profiles-US.pdf>

**Каленюк І. С.**, д.е.н., професор,  
директор науково-дослідного інституту  
економічного розвитку  
ДВНЗ «Київський національний  
економічний університет  
імені Вадима Гетьмана»  
м. Київ, Україна

### **ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У ХХІ СТОЛІТТІ**

В сучасному світі досягають проривного розвитку тільки ті країни, які приділяють неабияку увагу системі науки та освіти. І якщо система освіти в Україні ще може похвалитися певними позитивними тенденціями, то відносно науки ситуація набуває загрозливого характеру. Україна дуже стрімко втрачає свої позиції, про що свідчать тенденції погіршення більшості показників. Дані наступної таблиці засвідчують суперечливі тренди розвитку наукового потенціалу української вищої освіти. Перш за все, не дивлячись на різке скорочення в 2014 році чисельності кандидатів і докторів наук, надалі нам вдається відновити тенденції їх зростання. Загалом позитивну динаміку мають і показники результативності науково-дослідницької діяльності (кількість публікацій, міжнародних конференцій, міжнародних грантів та ін.) (таблиця 1) [1; 2].